

SADRŽAJ

Okrugli sto o braći Idrizović

Asim Dizdarević, <i>Uvodna rije</i>	9
MURIS IDRIZOVIĆ	
Žarko Đurović, <i>Vrijeme uzajamnih stvaralačkih potpora</i>	15
Advan Hozić, <i>Muris Idrizović - vrijedni pisac i književni istraživač</i>	19
Alija Džogović, <i>Sarajevska literarna Gernika</i>	25
Muris Idrizović, <i>Pripovijesti i romani A.H. Bjelevc</i>	39
NUSRET IDRIZOVIĆ	
Senad Nanić, <i>O filozofskim aspektima književnog djela Nusreta Idrizovića</i>	55
Sead Begović, <i>Novo kolo otvorenih znakova Nusreta Idrizovića</i>	57
Faruk Dizdarević, <i>Između izrecivog i neizrecivog</i>	61
Rajko Cerović, <i>Svijet prošlosti i možda tragičnih predskazanja</i>	67
Hadžem Hajdarević, <i>Na Idrizovićevu stečku vremena</i>	75
Uzeir Bukvić, <i>Miris grožđa orahova</i>	79
Enver Halilović, <i>Historija kao umjetnost</i>	85
Nusret Idrizović, <i>Hude sudbe</i>	93
PRILOZI	
Filip Mursel Begović, <i>Okrugli stol o braći Idrizović</i>	125
Pozorišna predstava „Kameni spavač“	127
Nusret Idrizović, <i>Drama na obali Lima</i>	129

Nusert i Muris Idrizović

UVODNA RIJE

Poštovani dame i gospodo, Dragi prijatelji,

„Čovjek i društvo koji ne spoznaju samog sebe i svoju kuću, nijesu sposobni da ostvaruju komunikaciju sa drugima.“

Dobrodošli na književne svečanosti u čast velikana književnog stvaralaštva Murisa i Nusreta Idrizovića.

Inicijator ideje za ostvarenje ovog simpozijuma je NVO „STARI MOST“ iz Bijelog Polja, koja u svom fokusu ima cilj da istražuje, čuva i unapređuje kulturne vrijednosti na području Bijelog Polja i Crne Gore. Simbol ove organizacije je stari most na rijeci Bistrici, koji svojom postojanošću i pozitivnim trajanjem stalno podsjeća na potrebu povezivanja, međusobnog razumijevanja i tolerancije među ljudima. Imali smo sreću da našu ideju odmah prihvate: Centar za kulturu Opštine Bijelo Polje, prijatelji iz Kulturnog Društva Bošnjaka Hrvatske „Preporod“ iz Zagreba, čelni ljudi iz lokalne uprave i Vlade Crne Gore, „Almanah“ i Centar za očuvanje i zaštitu kulture manjina u Crnoj Gori i, naravno, eminentni književnici i kulturni poslenici, poštovaoci djela Murisa i Nusreta Idrizovića.

Ovu dvodnevnu svetkovinu za Bijelo Polje doživljavamo sa pomiješanim osjećanjima: osjećajem sjete zbog relativno zakašnjelog reagovanja u organizovanom pristupu da naše zavičajne velikane Murisa i Nusreta Idrizovića na vrijeme postavimo na zaslužena visoka mjesta uglednika našega kraja. Nusret je, nažalost, preminuo 13. marta 2007. godine, sa neispunjenom željom da još jedanput vidi i osjeti toplinu zavičaja; Muris je, u poodmaklim godinama i pritisnut bolešću, u nemogućnosti da se odazove pozivu organizatora. Ipak je, vidno uzbuđen, zahvalio svim učesnicima ovog značajnog skupa na naporu da se njihov bogati stvaralački opus vrati i konačno skraši u zavičajnom mjestu. Zbog toga i osjećaj zadovoljstva i olakšanja što je do realizacije simpozijuma

„KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO MURISA I NUSRETA IDRIZOVIĆA“, u ovako dobroj atmosferi i sa dobrim odzivom poštovalaca njihovog lika i djela.

Ne tako rijetko se zapitamo da li to naše Bijelo Polje prati neki strašan usud, da nam skoro sve velikane iz oblasti književnosti i kulture, pa i

drugih oblasti kreativnog stvaralaštva, prepoznaju, otkriju i afirmišu druge, daleko razvijenije i naprednije sredine, te nam ih, tako kompleksno obrađene, predaju i time nas prekore i postide. Takve prijekore smo doživjeli i pri otkrivanju Avda Međedovića, velikim dijelom i Sijarića, Bulatovića, pa i Ratkovića. Postoje značajni zavičajni ljudi i djela kojima Bijelo Polje duguje snažniju i potpuniju afirmaciju. U objašnjenju ovog fenomena opravdanje nalazimo u karakternoj slabosti čovjeka da najkasnije osjeti i doživi vrijednosti koje ga okružuju.

Ipak, krenulo je. Crna Gora i Bijelo Polje ulažu značajna sredstva za očuvanje i zaštitu kulturnih vrijednosti, prepoznajući multikulturalnost, multikonfesionalnost i nacionalnu šarolikost sa visokim stepenom tolerancije i sklada, kao svoju izrazitu prednost za razvoj daljih civilizacijskih tokova.

Muris i Nusret su rođeni u uglednoj porodici imama Junus-efendije Idrizovića, koji je službovao u Pirotu, Bijelom Polju i Sarajevu, i majke Aiše, rođene Dobardžić. Ovih dana smo u prilici da saznamo i da se čudimo koliko je kreativne pozitivne snage, intelektualnog kapaciteta, istraživačkog i stvaralačkog talenta, odnjugovano pod jednim krovom, na adresi: ulica Idrizovića (Idriska) b.b., sada Lenke Jurišević.

Muris Idrizović (1925-2009), profesor na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, direktor Prve i druge muške, kao i klasične gimnazije u Sarajevu, urednik „Svjetlosti“, dobitnik Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva i Dvadesetsedmojulske nagrade BiH, nagrade za doprinos razvoju dječije književnosti za 2007. “Mali princ”, koju dodjeljuje Društvo prijatelja knjige “Mali princ” iz Tuzle, kao i više nagrada za prevodilački rad. Muris Idrizović, vidno uzbuđen što “Mali princ” ide njemu u ruke, rekao je da mu se uvijek bilo lijepo vraćati svijetu djetinjstva, jer u tom svijetu čovjek lakše može tražiti odgovore na pitanja koja mu se kroz život nameću, i lakše rješavati zagonetke. Možda je u tom trenutku pred sobom imao sliku djetinjstva u rodnom Bijelom Polju.

Područja književnog rada: književna istorija, esejistika, kritika i prevodilaštvo. Doajen je stvaralaštva u oblasti dječje književnosti na području SFRJ, sa posebnim doprinosom u prevodilaštvu dječje poezije sa slovenačkog i makedonskog jezika.

Nusret Idrizović (1930-2007). Do penzionisanja, 1991. godine, preko 30 godina je radio kao samostalni urednik-dramaturg na Radio Zagrebu, na kojem je izvedeno više njegovih radio drama i radio-komedija. Sam je, u tom periodu, za emisiju Radio-roman dramatisovao preko stotinu romana domaćih i stranih autora. Autor je osam romana, bezbroj eseja, monografija, zbirki pripovjedaka i pjesama. Djela su mu prevedena na njemački, italijanski, ruski, finski, mađarski, rumunski, turski, albanski, azerbejdžanski, slovenački i makedonski jezik.

Dobitnik je više nagrada za književnost. Posebno ističem nagradu Vladimir Nazor, najvišu nagradu Hrvatske za književnost.

„Čovjek bi morao biti nihilistom pa da, nakon susreta sa filozofsko-istorijskim romanom Nusreta Idrizovića „Kolo bosanske škole smrti,, radosno i nesuzdržano, umah, bez prethodnih objašnjenja, ne usklikne: ova knjiga je prvorazredni literarni, kulturno-povijesni, duhovni doživljaj“. (Jadranko Sinković).

Premинуo je prije dvije godine. Ostao je da živi u nama preko njegovog, na našim prostorima nedovoljno proučenog naučno-istraživačkog i posebno književnog djela, kojeg tek treba istraživati i usvajati.

Dragi prijatelji,

Čast mi je i zadovoljstvo da, u Vaše i svoje ime, pozdravim naše drage goste:

Uglednike KDBH Preporod iz Zagreba: mr sc. Senada Nanića, Filipa-Mursela Begovića, Ferida Dizdarevića, Ajku Srebreniković-Tiro, članove porodice Idrizović, posebno g-đu Hatemu, suprugu i životnog saputnika Nusreta, koja je zadnjih godina života bila njegova komunikacija sa svjetlosti dana, vrijedni čitač, zapisničar i arhivar njegovog bogatog ljudskog i književnog izraza. Uzimam slobodu da g-đi Hatemi izrazim poštovanje i zahvalnost svih poštovalaca Nusreta Idrizovića, što je omogućila da njegova stvaralačka energija, uprkos teškoj bolesti, potraje dovoljno dugo da prebogata riznica njegovog stvaralaštva bude još bogatija i dostupna čitaocu.

Drage prijatelje, eminentne književnike i naučnike
Predsjednika opštine Bijelo Polje, Tarzana Miloševića,
Predsjednika Nacionalnog savjeta Bošnjaka Crne Gore i glavnog urednika Almanaha, akademika prof. dr Šerba Rastodera.,
Predsjednika Skupštine Opštine B. Polje Refika Bojadžića,
Potpredsjednike opštine Milorada Rmandića i Riza Kasumovića,
Direktora centra za očuvanje i razvoj kulture manjina u Crnoj Gori,
prof. Senada Gačevića
Direktora Centra za kulturu opštine Bijelo Polje, Tufika Bojadžića,
Predstavnik medija koji prate ovaj skup.

Na kraju želim da objavim jednu radosnu vijest.

Konačno smo dobili potvrdu od gradske uprave Podgorice, odnosno gradonačelnika dr Miomira Mugoše da je dodijeljen plac za izgradnju Kulturnog centra Bošnjaka/Muslimana Crne Gore u Podgorici, što potvrđuje dobru refleksiju predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića i premijera Mila Đukanovića koji ovim činom ispunjavaju dato obećanje. Ova

novost u nama podržava optimizam da u svojoj državi Crnoj Gori imamo realne mogućnosti za afirmaciju kulturnog nasljeđa našeg naroda.

Koristim priliku da se zahvalim na korektnoj dobroj odluci i da pružim uvjerenja da će ta institucija biti od koristi našoj domovini Crnoj Gori i svim dobrim ljudima na njenim prostorima. Hvala.

prim. dr sc. med. Asim DIZDAREVIĆ

Slijeva: Tufik Bojadžić, Advan Hozić, Hatema Idrizović,
Asim Dizdarević, Rajko Cerović, Senad Nanić, Faruk Dizdarević,
Hadžem Hajdarević, Alija Džogović, Uzeir Bukvić, Šerbo Rastoder,
Filip Mursel Begović, Ferid Dizdarević

MURIS IDRIZOVIĆ

Ljudi su nestajali kao muhe. Bilo je doista teško uhvatiti ko je sve umro ili poginuo, koga više nema. Samo ko je išao na Kovače i vidio nastajanje novog groblja, pa kod 'Lava' nove redove grobova sa malom šumom basluka i nadgrobnih oznaka, pa groblje Svetog Josipa i nastale šehidske mezare u Velikom parku, pa i sve druge kojih je bilo posvuda, mogao je spoznati veličinu stradanja.

(Muris Idrizović, *Kad cvjetaju agave*)

Muris Idrizović
(Bijelo Polje, 1925 – Sarajevo, 2009)

DJELA:

- *Književnost za djecu u Bosni i Hercegovini*, 1976.
- *Glasovi djetinjstva (antologija poezije za djecu u BIH)*, 1977.
- *A.H. Bjelevac, život i književno djelo*, 1978.
- *Pregled književnosti za djecu u Bosni i Hercegovini*, 1983.
- *Hrvatska književnost za djecu (studija)*, 1984.
- *Otroška i mladinska književnost v Jugoslaviji (studija)*, 1985.
- *Prilozi za istoriju književnosti BIH: Književnost za djecu i omladinu*, 1991.
- *Kad cvjetaju agave*, roman, 1998.
- *Vodič kroz literaturu*, 2000.

VRIJEME UZAJAMNIH STVARALAČKIH POTPORA

Vrijednosti ne mogu opstati ako nijesu valorizovane i sistematizovane. Da bi se to postiglo, potrebna je neka vrsta osobenog korespondenta sa onim što se tumači. Najvećma kad je riječ o djelu, budući da je ono u svim prilikama stožerna osa spoznajnih i drugih konstanti. Ako se radi o savjesnom tumaču nečijeg ili nečijih djela, njegove opaske nijesu ništa drugo do poistovećenje sa njihovom estetskom optikom. Neki to smatraju presudnim činiocem u razumijevanju djela. Ja bih se složio sa zagovaračima takve misli. Iz prostog razloga što se putem takvog čina neposrednije apostrofiraju spoznajne implikacije i odnosi sa tumačenim predmetom.

Složenija je stvar kad djela ima više. Kao u primjeru knjige Murisa Idrizovića *Knjževnost za djecu u Bosni i Hercegovini*, koja je imala za cilj da predstavi sve ono što se stvaralo u naznačenoj sferi na tome tlu. Pri tome se moralo misliti i na ključ selektiranja. Važno je odabrane pisce uvrstiti u knjigu, ali je važnije kritički profilisati njihov stvaralački portret. Tim prije što je riječ o stvaraocima različitih žanrovskih orijentacija i senzibiliteta. Svoje sudove o piscima i djelima Idrizović je sažimao do krajnje granice. Na to je bio prinuđen zbog pozamašnog broja zastupljenih pisaca u knjizi. Umio je vješto da uoči prirodu i doseg djela. Te vrline uslovljene su dugim radom u ovoj oblasti i izrazitim nervom da proučenu građu kritički dobro atlasira. Dakako, tu se nije mogla izbjeći subjektivnost, jer estetika sama po sebi iziskuje takvu potrebu. Zato je prirodno da svi odabiri ovakve vrste podliježu faktoru subjektivizacije. Ako se pitamo zašto, reći ćemo da je vizija piščevog svijeta uzročnik tome. Nije ništa jeretično ako kažemo da kritičarev čin tumačenja proizlazi iz navedene uslovnosti. Time se proširuje blenda promatranja piščevog svijeta, ne zaboravljajući pri tome primjenu artikulacijskih osobenosti. Tu se zapravo radi o skupnom prožimanju jednog i drugog fenomena. Djelo bez njih podsjećalo bi na udar pruta po vodi. Kritičarev pristup djelima zapravo je sondiran na podlozi njihove višeznačne obojenosti. Tu mislimo na značenjske, fabulacijske, leksičke i druge idiome. Zavisno od toga da li se tumači poezija ili proza. Ili neki drugi medij stvaralaštva za djecu.

Iz autorovog predgovora ovoj knjizi vidimo da je bilo dilema u pogledu njene satvorenosti. Idrizović se plašio da je imenuje. Nije znao, kaže, kojoj formi pripada. Očigledno da je ovdje riječ o formi almanaha. To bi bio njen najpouzdaniji identifikacioni znak.

Da bi se stekla puna preglednost izdanja, autor je izvršio ciklusnu podjelu na vremenske skale i stvaralačku tipizaciju pisaca - tradicije i onoga što ju je obilježio savremenošću. Uvodi u taj krug i stvaraoce najnovije generacije, kao i kritičare koji se bave književnošću za djecu i mlade. Broj ovih posljednjih nije velik, ali je značajan sa stanovišta njenog upornog praćenja. Reklo bi se da je postojala uzajamna potpora da se literatura za djecu ravnopravno tretira sa drugim književnim žanrovima, što se može vidjeti po objavljenim djelima iz te oblasti. I dvije ugledne revije „Male novine” i „Vesela sveska” dokaz su brige odgovarajućih institucija za unapređenje te vrste djelatnosti.

Sve te pojave nijesu izmicale oku Murisa Idrizovića. On je pomno pratio i bilježio vrijedna izdanja za djecu - od Branka Ćopića i Ahmeta Hromadžića do Kornelije Šenfeld. Veliku podršku u tome je imao u Zorici Turjačanin i nekim drugim kritičarima kojima je fah dječja literatura.

Treba samo pogledati period od 1960. do 1990. i uvjeriti se koliko je Idrizović posvećivao pažnje ovoj vrsti književnosti. U časnoj popularizaciji toga roda, Idrizović je, što se tiče angažmana i svega drugog što ide uz njega, očuvao čelnu poziciju. To govori i ova dragocjena knjiga.

Pomenuo sam riječ *potpora*, s razlogom. Ne treba je vezati za klansku ili njoj sličnu „arbitražu”. Treba je shvatiti, kao razumijevanje između izdavača i pisca. Navešću jedan karakterističan primjer. Došao u Sarajevo Dušan Kostić. Sa njim su se tamošnji pisci rado družili jer su do toga druženja mnogo držali. Ako hoćeš da nađeš svoju raj, tu ćeš je naći u punom značenju te riječi. Uputi se Idrizović sa Kostićem kod Ahmeta Hromadžića. „Čaša razgovora” nikad nije suvišna. Razgovara se o svemu, dakako i literaturi.

U jednom trenutku Hromadžić izvuče iz ladice stola ugovor o honoraru. Dade ga Kostiću da ga potpiše. Kako da potpiše ugovor kad ne piše za djecu. Ne bar prozu. Hromadžić je uporan: *Dragi Dušane, uslijediće rukopis*. Ohrabrenje da potpiše ugovor dolazilo je i sa Idrizovićeve strane.

- Uvalili ste me u nevolju! - reče Kostić. Plašim se da to što napišem neće biti dobro!

Honorar je pogolem. U ravni sa njim treba da bude i piščeva obaveza.

- Sve je ovo mačka u džaku! - rekao je Kostić.

Poslije godinu dana pristigao je prvi Kostićev rukopis - roman za djecu. Hromadžiću se mnogo dopao i starijem piscu ponudio nove

ugovore. Da nije bilo Hromadžića Kostić ne bi napisao odlične romane za djecu: *Gora Koštanova*, *Sutjeska* i *Gluva pe ina*.

Kako su se pisci iz Crne Gore brinuli o rasporedu svojih uticaja u drugim sredinama, njih više našlo se i u gradu na Miljacki. Prvi koji su tamo pristigli bili su Dušan Đurović, Rizo Ramić i Sait Orahovac. To je bilo tridesetih godina prošlog vijeka. Može se reći da su tu zaorali dublju književnu brazdu. Njima su se, u poslijeratnom periodu, pridružili Sijarić, Stevan Bulajić, Velja Milošević, braća Idrizović, Nusret i Muris, Draško Šćekić, Ljubomir Cvijetić, Radomir Barjaktarević, Dragoljub Jeknić.

Sa svima sam se znao i družio. Bili su zadovoljni svojim statusom. Što se tiče posla, dobro su se pozicionirali. Sijarić i Milošević na Radio Sarajevu, Bulajić u „Zadrukaru“, a i drugi su „pokrivali“ važna mjesta. Sijarić ih je u svakoj situaciji podržavao. Brinuo se i o njihovoj afirmaciji. Svuda gdje se moglo. A moglo se. To je bilo vrijeme uzajamnih potpora, poduprtih razumijevanjem sredine.

I pisci za djecu, njih nekoliko, osjećali su naklonost sredine, književno stasavali u njoj. Jednom riječju, postajali pisci od ugleda. Idrizović je bio neka vrsta „pupčane opne“. Bdio nad njihovim stvaralaštvom. Istina, to je činio i sa piscima iz drugih sredina, ali je bio izdašniji prema onima iz Crne Gore. Izgleda da je bodrilačku naviku stekao od Sijarića, koji ih je smatrao „svojim detićima“, što je imalo posebnu cijenu.

Kao da je vrijeme izbrisalo te vrline. Nećemo reći šta je pomoglo tome brisanju. Vratimo se lijepim sarajevskim godinama. Sve tamo do nemilog zamačja, kada se nijesmo dijelili po naciji i vjeri. Ravnali smo se po ljudskim bliskostima i estetskim afinitetima.

Otkuda Idrizovićeva vezanost za literaturu za djecu? Gdje su njeni izvori i tokovi? Korjene treba tražiti u djetinjstvu kao ozračju najprijemčivijih doživljaja. Iz doma, šumskih proplanaka zavičaja, druženja sa vršnjacima, dragosti roditeljske topline. Može nam se učiniti da su to samo spoljni zasjaji. Zaboravlja se da obična priča može da sadrži dublju viziju ako je potekla iz nutrene zone. Sve pamtljivo otuda potiče. Tumačeći Zmajevu poeziju u obimnoj studiji *U lepom krugu* Husein Tahmišić je imenovao svijet dječje mašte kao najradosniju kapiju života. Nigdje nema više radoznalosti nego u djetinjoj duši!

Idrizović je slijedio slično stanište. Svoj stvaralački potencijal vezao je za izučavanje dječje literature, držeći se stava da se u njoj umnožavaju slapovi mašte kao što se umnožavaju morski talasi u vrijeme bure. A mašta je, znamo, satkana od igre. Nju pjesnik oblači u razne „retorske“ i druge figure. Njima otvara okna zanosa i sanjarije.

Ako pogledamo Idrizovićevu bio-bibliografiju, uočićemo da je on izgradio postojan sistem estetskih gledišta kad je u pitanju literatura za djecu. Taj sistem tendira ka mnogoznačnom osvjetljavanju njenih hori-

zonata, uključujući u njega zagovorništvo igre kao paradigme života. Naime, pravi život počinje od djetinjstva. On se kasnije doigrava i dubi. Pisac mišlju transferira te osobine u priču, pjesmu i druge stvaralačke rodove. Njima je Idrizović bio zaokupljen do poslovične revnosti. Poduprte znanjem i vještinom njegovog korišćenja. Oblasti izučavanja bilo je više - književna istorija, esejistika, kritika i prevodilaštvo. Pored knjige koju sam naznačio i kojoj sam posvetio dužnu pažnju, Idrizović je objavio: *Glasove djetinjstva* - antologiju poezije za djecu u BiH (1977), *Kritičari o Branku Ćopiću* (1981), *Pregled književnosti za djecu u BiH* (1983), knjigu eseja *Igra i zbilja* (1984), *Hrvatska književnost za djecu* (1984), *Makedonska književnost za djecu*, *Književnost za djecu Jugoslavije* i druge. Riječ je o velikom opusu visoke vrednosne skale i značenja. Autor je dobio više prestižnih nagrada. Pominjemo najznačajnije: *Šestoaprilsku nagradu Sarajeva* i *27-julsku nagradu BiH*. Doktor je književnih nauka.

U rukama mi je Idrizovićeva knjiga o književnosti za djecu u BiH. Opsežna je i pregledna. U njoj su našli mjesto i dječji pisci iz Crne Gore: *Stevan Bulajić*, *Nusret Idrizović*, *Velja Milošević*, *Draško Šćekić* i *Dragoljub Jeknić*. Idrizović sa mjerom tumači njihovo književno stvaralaštvo, opus i značenje toga stvaralaštva. Urasli su snagom talenta u književno biće BiH prostora, ali ta uraslost širi svoj šestar i na Crnu Goru sa koje su potekli i u kojoj traju sa podjednakim važenjem.